

ку системи підготовки і перепідготовки відповідних кадрів. Йдеться передусім про такі спеціальності, як професійні військові, психологи, лікарі та інші працівники сфер медицини, реабілітації пацієнтів, будівництва й архітектури, енергетики, оборонної промисловості.

Втілення зазначених ініціатив потребує розроблення комплексної стратегії стабілізації та розвитку ринку праці регіонів в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови. Додатково з метою вирішення проблем безробіття, дефіциту робочих місць та надлишкової робочої сили в окремих містах та регіонах важливим є прийняття і реалізація короткострокових планів із заходами підтримки суб'єктів господарювання та допомоги особам, які втратили зайнятість.

Стабілізація ринку праці та сфери зайнятості є головним чинником реінтеграції різних груп населення, які постраждали від війни. Це також — перший необхідний крок на шляху побудови конкурентоспроможного ринку праці, який сприятиме економічному зростанню країни у післявоєнний період.

Література

1. Діагностування стану українського бізнесу під час повномасштабної війни Росії з Україною. Аналітичний звіт Gradus Research Company, 2022. URL: https://gradus.app/documents/188/BusinessInWar_Gradus_KSE_Report_30032022_ua.pdf
2. Львів пропонує переселенцям 1,5 тисячі вакансій. Медіа-хаб «Твоє Місто» (22.03.2022). URL: https://tvoemisto.tv/news/lviv_proponuie_pereselentsyam_15_tysyachi_v_akansiy_129619.html
3. Найбільше переселенців працевлаштовано у Львові. ЛОЦЗ (11.04.2022). URL: <https://lviv.dcz.gov.ua/novyna/naybilshe-pereselenciv-pracevlashtovano-u-lvovi>
4. Соціально-гуманітарні виклики війни та інструментарій їх подолання (Карпатський регіон України): електронне науково-аналітичне видання / наук. ред. Т. Г. Васильців; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2022. 47 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20220032.pdf>
5. United Nations says 6.5 million people have been displaced inside Ukraine. PBS news (18.03.2022). URL: <https://www.pbs.org/newshour/world/united-nations-6-5-million-people-displaced-inside-ukraine-due-to-war>

tgvas77@ukr.net

Васильців Т. Г.

доктор економічних наук, професор

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»,
м. Львів, Україна

oliiochka.mulaska@gmail.com

Мульська О. П.

доктор економічних наук, старший дослідник

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»,
м. Львів, Україна

ПОТЕНЦІАЛ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ — ТРИГЕР ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ РЕГІОНІВ

Анотація. Міграційна криза, спричинена повномасштабною війною РФ проти України, характеризується масштабними внутрішніми переміщеннями і зовнішньою міграцією. Основними проблемами ВПО у приймаючих громад є: низький рівень захищеності; фінансова та соціальна вразливість; відсутність праці та сталого джерела доходів. Основними проблемами ОМС є: навантаження на соціальну інфраструктуру; вибіркові соціальні напруження між постійним населенням і ВПО.

Ключові слова: ВПО, Україна, громади, потреби, приймаючий соціум, поступ.

Проблема вимушеної внутрішньої міграції виникає вдруге за роки незалежності; у 2014 р. Україна вперше стикнулася з інституційними, нормативно-правовими, фінансовими та інституційними проблемами регулювання внутрішніх переміщень. У 2022 р. в умовах повномасштабної війни РФ проти України регулювання внутрішньої вимушеної міграції, а також задоволення потреб, вирішення проблем ВПО вимагає більш системного та комплексного підходу.

Масштабування внутрішніх міграційних процесів в Україні призвело до виникнення низки проблем для, з однієї сторони, самих ВПО, а з іншої, органів місцевого самоврядування, місцевих жителів і громад загалом. Найбільшою проблемою ВПО є забезпечення їхньої фінансової стійкості та зростання соціальної вразливості. Втрата власного житла, фінансового забезпечення, а, відтак, місця праці та джерел доходів стали причинами посилення залежності ВПО від зовнішньої допомоги, зокрема соціального забезпечення, волонтерської допомоги та інших форм донатів. Проблема незадовільного фінансово-матеріального стану ВПО поглиблюється і викликами щодо пошуку місця тимчасового проживання ВПО. Так, основними територіями-реципієнтами ВПО є області Карпатського регіону (Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька). Неготовність регіонів приймати велику кількість ВПО позначилася і на збільшенні тиску на соціальну інфраструктуру та зменшенні якості соціальних послуг. Проблема соціального напруження між постійним населенням і ВПО, а також зростання конфліктів, у т.ч. мовних, конфесійних, міжетнічних та ін., є одними із перешкод для інтеграції та асиміляції ВПО у приймаючий соціум.

ВПО як ресурс економічного поступу та відновлення території потребує системного регулювання через, з одного боку, велике навантаження на соціальну інфраструктуру громад і місцеві бюджети, а з іншого, у зв'язку з невизначеністю ситуації щодо кількості ВПО при збереженні активної фази бойових дій (близько 12 млн осіб перебуває на тимчасово окупованих територіях або територіях з пошкодженою критичною інфраструктурою).

За даними МОМ у Західних областях України станом на липень 2022 р. офіційно було зареєстровано 1,3 млн ВПО, що становить 20 % від ВПО в Україні (36,1 % у травні 2022 р.); 32 % з них мають позитивні міграційні наміри щодо еміграції за кордон; лише 7 % мають намір інтегруватися у приймаючі громади (для порівняння, у м. Києві цей показник становить 36 %, у Північному макрорегіоні — 20 %, у Східний — 16 %) [1]. Так, станом на червень 2022 р. у Львівській області проживало 242–250 тис. ВПО (71 % з Київської, Донецької, Харківської областей), з них 73 % жінки, 27 % чоловіки. Лише 55 % з наявного у Львівській області ВПО є економічно активним населенням, у т. ч. 42 % — наймані працівники; 8 % — фрілансери; 8 % — студенти; 6 % — не зайняті; 5 % — роботодавці. 36 % — дохід менше 3 тис. грн; 18 % — дохід 3–6 тис. грн [2].

Значна частина ВПО, залишаючи своє постійне місце проживання, втратили повністю або частково власне майно, а, відтак, їхня фінансова безпека послабилася, рівень якої вже у приймаючій громаді має значну залежність від обсягів соціальної та іншої допомоги. За результатами дослідження, виконаного в рамках гранту «Інструменти підтримки інтеграції ВПО до життя у Підберізцівській територіальній громаді: пілотний проект на Львівщині» за фінансової підтримки Міжнародного фонду Відродження, встановлено, що рівень доходу після вимушеної міграції понад третини ВПО становить до 5 тис. грн, що на 25,0 в.п. менше, ніж до початку війни. Найчисельнішу групу серед ВПО становлять особи, обсяги доходів яких рівні 5–10 тис. грн. Водночас, для значної частини ВПО, які змушені були покинути попереднє місце проживання, відбулася зміна джерел доходів і посилилася залежність від різних видів соціальної допомоги. Так, одними із основних джерел доходів ВПО громади є соціальні виплати (83,8 %), заробітна плата (37,8 %), допомога від родичів (18,9 %), пенсія (8,1 %), допомога від волонтерів (2,7 %).

Найактуальнішими проблемами для 68,6 % ВПО на даний час є відсутність власного житла, а для 11,4 % — відсутність роботи за фахом. Примітно, що 5,8 % ВПО відчувають дефіцит потрібного одягу, соціальних виплат. Побутові та безпекові проблеми сьогодення для значної частини ВПО (8,6 %) додатково актуалізує і відсутність роботи загалом. Проблема зі житлом є екзистенційним викликом як для ВПО, так і для ОМС, які через невисокий рівень фінансової самодостатності (у т.ч. незначні обсяги власних доходів) не можуть забезпечити ВПО безкоштовним власним житлом (рис. 1). Тому існування проблеми зруйнованого житла на попередньому місці проживання ВПО особливо гостро поглиблюється і проблемою відсутності житла у приймаючій громаді.

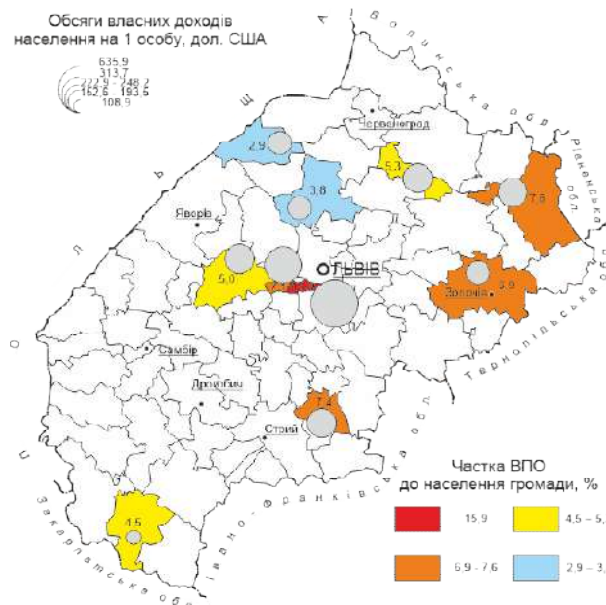

Рис. 1. Частка ВПО та обсяги власних доходів окремих громад Львівської області, 2022 р.

Джерело: побудовано на основі даних [2; 3]

Інтеграція ВПО як перспективного активу громад є тригером економічного зростання території, а швидка їхня асиміляція у життя громади сприятиме імплементації ефективних інструментів зменшення конфліктності та забезпеченні безпекових чинників. Відтак, високий рівень позитивних міграційних аспірацій (бажання виїхати за кордон), розгляд поточного місця проживання як транзитної території або «місця перебігування» війни не сприятиме економічному відновленню економіки території. Так, 13,5 % опитаних ВПО вказали, що мають позитивні міграційні наміри. Зокрема, з них 7,4 % планують виїхати за кордон, оскільки не відчувають себе в безпеці в Україні, а у 3,5 % ВПО сформувалися позитивні міграційні аспірації через проблеми зі житлом. Примітно, що 2,7 % опитаних ВПО демонструють прагнення покинути громаду задля поїздки за кордон на лікування.

Основними векторами розвитку потенціалу ВПО як ресурсу відновлення території є:

- *подолання проблеми низького рівня захищеності ВПО* (центри координації; систематизація та поширення інформації);
- *послаблення фінансової вразливості ВПО* (стимулювання бізнесу, самозайнятості і зайнятості; перепрофілювання, підвищення кваліфікації; залучення до громадських проєктів, волонтерського руху);

- пошук місця тимчасового перебування ВПО та зниження соціальної напруги (моніторинг розселення; будівництво тимчасового/соціального житла; моніторинг соціально-трудових потреб);

- послаблення навантаження на соціальну інфраструктуру (формування резервів; залучення до роботи об'єктів соціальної інфраструктури);

- нівелювання загроз життю і здоров'ю ВПО після зміни місця перебування (реагування на сигнали сповіщення; облаштування сховищ; інформаційно-роз'яснювальна робота).

Ефективним інструментом імплементації потенціалу ВПО у економічне відновлення приймальної громади є (1) розширення пропозиції праці з числа ВПО на місцевому ринку праці, що вимагає додаткового фінансування заходів із професійної перепідготовки, інколи підготовки, ВПО, а також набуття ними нових знань щодо створення власного бізнесу та ведення підприємницької діяльності; (2) зниження конфліктності ВПО з місцевим населенням і ОМС, що потребує проведення атракцій і тренінгів для ВПО й представників місцевої влади щодо методів і прийомів управління, уникнення і мінімізації негативних наслідків конфліктогенності у соціумі.

Література

1. The World Bank (2022). Forced Displacement. Refugees, Internally Displaced and Host Communities. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/forced-displacement>

2. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/>

3. Кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/news/kilkist-vnutrishno-peremishchenykh-osib-v-ukrayini-znovu-zrostaye-dani-mom>.

katevoytsitska@ztu.edu.ua

Войціцька К. М.

асистент кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка» м. Житомир, Україна

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УРБАНІЗОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

Анотація. Дослідження присвячене аналізу сучасного стану економічного розвитку урбанізованих територій. Ідентифіковано проблеми, які характерні для урбанізованих територій, що в свою чергу, дозволило визначити завдання, що стоять перед системою публічного управління, вирішення яких сприятиме економічному розвитку України.

Ключові слова: урбанізовані території, економічний розвиток, російсько-українська війна, проблеми.

Урбанізовані території є основними двигунами економіки як країни загалом, так і окремих регіонів, адже там зосереджені значний обсяг капіталу, людських, фінансових, технологічних, інформаційних, інноваційних та інших видів ресурсів. Проте, в сучасних умовах розвитку урбанізованих територій, а також в умовах інтенсивної урбанізації виникає ряд проблем, пов'язаних із реалізацією публічно-управлінських рішень, впровадження та реалізації ефективної політики в умовах постійних внутрішніх та зовнішніх змін, що обумовлені та / або пов'язані із інтенсивними процесами урбанізації. Це, в свою чергу, перешкоджає забезпеченню економічного розвитку як урбанізованих територій зокрема, так і інших регіонів країни загалом.

Зазначене обумовлює необхідність ідентифікації та оцінки загроз та ризиків урбанізації, а також проблем економічного розвитку урбанізованих територій України. Це питання особ-